

Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darba pārskats par 2013.gadu

KOPSAVILKUMS

1. Informatīvais ziņojums „Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2013.gadā” (turpmāk – ziņojums) sniedz pārskatu par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (turpmāk – Pārstāvis) paveikto, pārstāvot Latvijas intereses Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – Tiesa) un Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) konvenciju izpildes uzraudzības mehānismu ietvaros.
2. Ziņojuma A.daļa sniedz informatīvu pārskatu un statistikas datus par Pārstāvja darbu 2013.gadā, savukārt ziņojuma B.daļa sniedz analītisku pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2013.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās. Ziņojumam pievienotajā pielikumā ir sniegta detalizētāka informācija par Tiesas 2013.gadā pieņemtajiem nolēmumiem.
3. 2013.gadā Latvijas lietās Tiesa pasludināja 26 nolēmumus. No šiem nolēmumiem 16 lietās jeb vairāk nekā pusē gadījumu Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) pārkāpumi netika konstatēti. 10 lietās Tiesa atzina vienu vai vairākus Konvencijas pārkāpumus, kopumā atlīdzībās piešķirot 76 000 EUR. Pārskata periodā Tiesa ir lūgusi sniegt valdības atbildes pozīciju 17 jaunās lietās. Īpaši aktīvi turpinājās darbs pie Tiesas nolēmumu izpildes, pārskata periodā sagatavojot informāciju par Tiesas spriedumu izpildi 21 lietā.
4. 2013.gadā tika pabeigts darbs pie Latvijas kārtējā nacionālā ziņojuma par ANO 1989.gada Konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijā 2004.-2012.gadā, un ziņojums tika iesniegts ANO Bērnu tiesību komitejā. Pārskata periodā Pārstāvis Latvijas delegācijas sastāvā piedalījās Latvijas kārtējā nacionālā ziņojuma par 1984.gada Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem izpildi Latvijā izskatīšanā ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejā.
5. 2013.gadā Pārstāvis turpināja stiprināt sadarbību ar citām valsts institūcijām, sniedzot viedokli un atzinumus par Latvijas tiesību aktu projektiem, lai nodrošinātu tiesību aktu projektu atbilstību Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā. Tāpat turpinājās izglītojošais darbs, lai veicinātu tiesu, tiesībaizsargājošo iestāžu un visas sabiedrības kopumā izpratni par starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem un Tiesas judikatūru.
6. Pirmo reizi Pārstāvja institūta pastāvēšanas vēsturē Rīgā tika organizēta vienas dienas sanāksme visu 47 Eiropas Padomes dalībvalstu valdību pārstāvjiem Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

IEVADS

7. Pārstāvja uzdevumus un funkcijas 2013.gadā reglamentēja Ministru kabineta 1998.gada 17.marta noteikumi Nr.92 „Noteikumi par Ministru kabineta pārstāvēšanu starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” (turpmāk – Noteikumi).¹ Ziņojums par Pārstāvja darbu 2013.gadā tika sagatavots pamatojoties uz Noteikumu 9.punktu², saskaņā ar kuru Pārstāvis ne retāk kā reizi gadā sniedz Ministru kabinetam pārskatu par savu darbu.
8. Noteikumi paredz četrus galvenos Pārstāvja uzdevumus³:
 - a) pārstāvēt Ministru kabineta intereses Tiesā;
 - b) pārstāvēt Ministru kabineta intereses ANO specializēto procedūru ietvaros;
 - c) pārraudzīt starptautisko cilvēktiesību institūciju pieņemto Ministru kabinetam saistošo lēmumu izpildi un rekomendāciju ievērošanu;
 - d) nodrošināt nacionālo ziņojumu par Latvijai saistošo starptautisko daudzpusējo līgumu izpildi sagatavošanu un iesniegšanu izskatīšanai starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās.
9. Papildus Noteikumos paredzētajiem uzdevumiem, Pārstāvis cieši sadarbojas ar citām valsts iestādēm, sniedzot konsultācijas un viedokļus, izstrādājot atzinumus par tiesību aktiem un piedaloties starpinstitūciju darba grupās, tādā veidā veicinot izpratni par cilvēktiesību jautājumiem, kas savukārt ļauj izstrādāt kvalitatīvākus tiesību aktu projektus, nodrošinot to atbilstošu interpretāciju un piemērošanu. Tāpat Pārstāvis veicina atbildīgo valsts iestāžu un sabiedrības kopumā izpratni par Tiesas judikatūru, aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem un starptautiskajiem cilvēktiesību principiem.
10. Pārstāvja uzdevumu un funkciju īstenošanu nodrošina Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (turpmāk – Birojs). 2013.gadā Birojā strādāja 6 darbinieki.
11. Ziņojums par Pārstāvja darbu 2013.gadā ir iedalīts divās daļās: ziņojuma A.daļa sniedz informatīvu pārskatu un statistikas datus Pārstāvja darbu, sūdzību plūsmu Tiesā un to izskatīšanas rezultātiem, kā arī nacionālo ziņojumu par ANO konvenciju izpildi Latvijā sagatavošanu un izskatīšanu 2013.gadā. Savukārt ziņojuma B.daļa sniedz analītisku pārskatu par Tiesas judikatūras attīstības tendencēm 2013.gadā Tiesā izskatītajās Latvijas lietās. Detalizētāka informācija par Tiesas 2013.gadā pieņemtajiem nolēmumiem ir sniegta ziņojumam pievienotajā pielikumā.

¹ Zaudējuši spēku ar 2014.gada 1.jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.355 „Noteikumi par pārstāvību starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās”.

² 2014.gada 1.jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr.355 „Noteikumi par pārstāvību starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” 8.punkts.

³ Ministru kabineta 1998.gada 17.marta noteikumu Nr.92 „Noteikumi par Ministru kabineta pārstāvēšanu starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” 4.punkts.

A.DAĻA

INFORMATĪVS PĀRSKATS UN STATISTIKAS DATI PAR PĀRSTĀVJA DARBU

I. PĀRSTĀVĪBA TIESĀ

12. Pārstāvis, īstenojot Latvijas interešu pārstāvību Tiesā, veic šādas funkcijas:
- Tiesas noteiktajos termiņos, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo un iesniedz Tiesā valdības pārstāvības pozīciju, kā arī sagatavo un iesniedz Tiesā valdības turpmākos apsvērumus;
 - sagatavo un iesniedz Ministru kabinetam informatīvo ziņojumu par ieteicamo valdības nostāju lietā gadījumos, kad ir nepieciešams pieņemt lēmumu par mierizlīgumu vai vienpusējo deklarāciju, kad Tiesa pieņem lēmumu par lietas pieņemšanu izskatīšanai pēc būtības, kad Tiesa lietā nozīmējusi mutisko noklausīšanos, kad Tiesa lietā pieņēmusi nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā, kad jāpieņem lēmums par apelācijas sūdzības iesniegšanu Tiesas Lielajā palātā vai par iesaistīšanos lietā trešās puses statusā;
 - nodrošina Tiesas nolēmumu tulkošanu un publicēšanu, iesaka un koordinē veicamos individuālos (kompensācijas izmaksa un tiesību aizskārums rezultātā zaudēto tiesību atjaunošana) un vispārējos pasākumus (pasākumu veikšana, lai līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos nākotnē) Tiesas nolēmumu izpildei, sagatavo informāciju par nolēmumu izpildi un iesniedz to Eiropas Padomes Ministru Komitejā.
13. Tiesā iesniegtās un Latvijas valdības apsvērumu sniegšanai nosūtītās sūdzības par iespējamiem Konvencijas un tās protokolu pārkāpumiem Latvijā, kā arī Tiesas prakse Latvijas lietās pēdējā gada laikā ļauj identificēt vairākas problēmu kategorijas, kā arī iezīmē jaunas tendences. Šie jautājumi detalizētāk apskatīti šī ziņojuma I.1. un B.daļās.

I.1. Tiesvedības procesā esošās lietas.

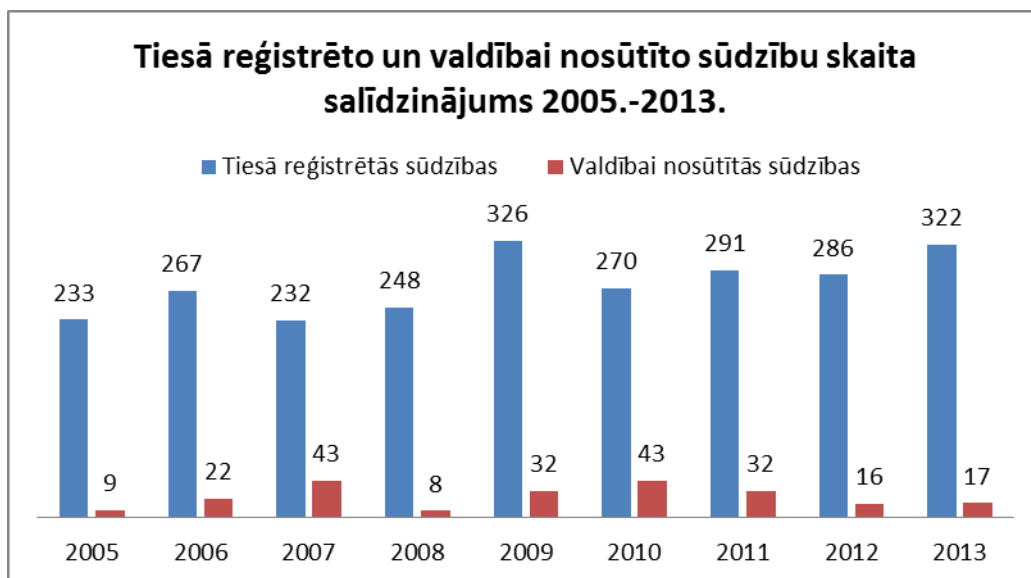
14. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā 1997.gada 27.jūnijā, Tiesa ir lūgusi sniegt Latvijas valdības pozīciju 279 lietās⁴. Vairāk nekā trešdaļā lietu joprojām turpinās tiesvedība, proti, lietā nav pieņemts un spēkā stājies galīgais nolēmums.
15. Saskaņā ar Tiesas apkopotiem statistikas datiem⁵, 2013.gadā Tiesa tālākai izlemšanai nodeva 322 sūdzības (vienam tiesnesim, trīs tiesnešu komitejai vai septiņu tiesnešu palātai) par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā, savukārt valdības atbildes pozīcijas sagatavošanai Tiesas nosūtīja 17 jaunas lietas⁶ (skatīt Tabulu Nr. 1).

⁴ Šajā ziņojumā apkopotā informācija attiecināma uz laika posmu no 2013.gada 1.janvāra līdz 31.decembrim.

⁵ Tiesas 2013.gada pārskati pieejami:

http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=#n1347956767899_pointer

⁶ *Vecbaštika un citi pret Latviju, Yelverton Investment un citi pret Latviju, Markus pret Latviju, Veiss pret Latviju, Upīte pret Latviju, Zirņūte pret Latviju, Osipkovs un citi pret Latviju, Kuzmans un Jankauska pret Latviju, Mārtiņkrists pret Latviju, S.Dmitrijevs pret Latviju, Simanovičs pret Latviju, AKKA/LAA pret Latviju, A., B. and C. pret Latviju, Kondakovs pret Latviju, Čalovskis pret Latviju, Rubins pret Latviju, Galviņš pret Latviju.*

16. No jau reģistrētajām sūdzībām, tai skaitā iepriekšējos gados, 2013.gadā Tiesa noraidīja 307 pieteikumus. Kopā 2013.gada 31.decembrī Tiesā izskatīšanu gaidīja 530 sūdzības par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā.
17. Lai gan valdības pozīcija joprojām tiek lūgta par sūdzībām, kas Tiesā iesniegtas 2005.gadā un skar jautājumus, kas risinājušies Latvijā šī gadsimta sākumā, vērtējot 2013.gadā valdības apsvērumiem nosūtīto sūdzību specifiku, vērojamas zināmas pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem.
18. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2013.gadā no Tiesas saņemtajās sūdzībās lielāko īpatsvaru sastādīja sūdzības par tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamiem pārkāpumiem (Konvencijas 6.pants) dažādos aspektos: tiesas neatkarība un objektivitāte, procesa taisnīgums un pušu līdztiesība, tiesības uz pieeju tiesai, tiesvedības ilgums, tiesības uz aizstāvību. Tomēr arī tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā parādās jaunas tendences, piemēram, tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošana Satversmes tiesas procesā.
19. Proporcioniāli otru lielāko sūdzību kategoriju, līdzīgi kā iepriekšējos gados, veido sūdzības par valsts amatpersonu iespējamo vardarbību un tās izmeklēšanas efektivitāti, kā arī par apstākļiem brīvības atņemšanas vietās un policijas īslaicīgās aizturēšanas vietās (Konvencijas 3.pants). Atšķirībā no 2012.gada 2013.gadā no Tiesas saņemtas sūdzības par tiesībsargājošo institūciju darbību (kratīšana, telefonsarunu noklausīšanās) atbilstību Konvencijas 8.pantā ietvertajām tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves, kā arī mājokļa un korespondences neaizskaramību. Tāpat ievērojami ir samazinājies sūdzību skaits par tiesību uz personisko brīvību un drošību pārkāpumiem (Konvencijas 5.pants).
20. Jāuzsver, ka 2013.gadā Latvijas valdības apsvērumu sniegšanai ir saņemtas sūdzības, kas skar līdz šim neskatītus un juridiski komplicētus jautājumus, piemēram, vides tiesības, paternitātes apstrīdēšanas un atzīšanas jautājumi, intelektuālais īpašums, Latvijas pilsoņa izdošana ārvalstij, vārda brīvības īstenošanas sekas, tiesas process

Satversmes tiesā, personas dzimumneaizskaramība. Vairākas 2013.gadā no Tiesas saņemtās sūdzības ir par iespējamiem tiesību uz īpašumu pārkāpumiem mantas konfiskācijas kriminālprocesa ietvaros vai īpašuma tiesību atsavināšanas rezultātā.

21. Visbeidzot, 2013.gadā pirmo reizi kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā, saskaņā ar Tiesas Reglamenta 39.punktu Tiesa pieņēma lēmumu par pagaidu aizsardzības pasākumu (*interim measures*) noteikšanu lietā *Čalovskis pret Latviju*. Pagaidu aizsardzības pasākumi ir specifisks institūts, kas tieši neizriet no Konvencijas, bet ir izveidojies Tiesas judikatūras rezultātā un nostiprināts Tiesas Reglamentā. Noteiktie pagaidu aizsardzības pasākumi ir saistoši attiecīgajai valstij un šo pasākumu neizpildīšana tiek uzskatīta par Konvencijas 34.panta (tiesības iesniegt pietiekumu Tiesā un tiesības netraucēti sazināties ar Tiesu) pārkāpumu. Tiesas līdzšinējā praksē pagaidu aizsardzības pasākumi tikuši piemēroti tikai tad, ja iesniegtā informācija liek Tiesai uzskatīt, ka personai varētu tikt nodarīts nopietns un neatgriezenisks kaitējums, tādēļ parasti šie pasākumi tiek piemēroti divās lietu kategorijās – personu izdošanas vai izraidīšanas gadījumos. Pēdējo gadu laikā vidēji 70% gadījumos lūgumi par pagaidu aizsardzības pasākumu piemērošanu tika noraidīti – tā 2012.gadā kopā Tiesā tika iesniegti 1972 lūgumi piemērot pagaidu aizsardzības pasākumus, bet tikai 103 lūgumi tika apmierināti.
22. Turpinot iepriekšējo gadu tendences, arī vienā no 2013.gadā saņemtajām pret Latviju Tiesā izskatāmajām lietām trešās puses statuss tika piešķirts nevalstiskajai organizācijai⁷, kas bija izteikusi vēlmi iesaistīties lietā saskaņā ar Konvencijas 36.panta 2.punktu. Iepriekšminētais ļauj secināt, ka Latvijas lietās tiek skarti Eiropā aktuāli cilvēktiesību jautājumi, par kuriem Tiesas judikatūra joprojām turpina attīstīties.
23. Papildus valdības pārstāvības pozīcijas sagatavošanai un iesniegšanai Tiesā, 2013.gadā Birojs vairākās lietās sagatavoja un iesniedza Tiesai valdības turpmākos apsvērumus un apsvērumus par taisnīgu atlīdzību, kā arī sagatavoja informatīvos ziņojumus Ministru kabinetam par tiesvedības procesā esošajām lietām.

I.2. Tiesas pieņemtie nolēmumi.

24. 2013.gadā Tiesa pasludināja 26 nolēmumus Latvijas lietās, proti, 10 spriedumus⁸ (viens no tiem Tiesas Lielās palātas spriedums⁹) un 16 lēmumus¹⁰, kopumā atlīdzībās piešķirot 76 000 EUR, no kuriem 64 000 EUR veido atlīdzība par morālo kaitējumu, savukārt 12 000 EUR ir atlīdzība par tiesāšanās izdevumiem. Pēdējos gados Tiesas pieņemto nolēmumu skaits Latvijas lietās lielā mērā saglabājas nemainīgs.
25. No 16 2013.gadā pieņemtajiem Tiesas lēmumiem, 14 lietās Tiesa atzina iesniedzēju sūdzības par nepieņemamām tālākai izskatīšanai pēc būtības, turklāt divas no šīm 14

⁷ Lietā *Galviņš pret Latviju* trešās puses statuss tika piešķirts Čehijas nevalstiskajai organizācijai *League of Human Rights*.

⁸ Lietās *Baltiņš pret Latviju*, *Mihailovs pret Latviju*, *Sorokins un Sorokina pret Latviju*, *Baņņikovs pret Latviju*, *Grimailovs pret Latviju*, *Holodenko pret Latviju*, *Nagla pret Latviju*, *D.F. pret Latviju*, *X pret Latviju* un *Raudevs pret Latviju*.

⁹ Lietā *X pret Latviju*.

¹⁰ Lietās *Igars pret Latviju*, *Zuzane pret Latviju*, *p/s Selga un Vasiļevska pret Latviju*, *Rutka pret Latviju*, *Fedosejevs pret Latviju*, *Finbergs pret Latviju*, *Maksimovs pret Latviju*, *Ķipēns pret Latviju*, *Ignats pret Latviju*, *Gaile pret Latviju*, *Kronkalns pret Latviju*, *Aniņš pret Latviju*, *M.Š. un J.Š. pret Latviju*, *Latvijas Jauno Zemnieku Savienība pret Latviju*, *Dreiblats pret Latviju*, *Iljins pret Latviju*.

lietām Tiesa noraidīja, nelūdzot Latvijas valdības pozīciju. Savukārt divās lietās sūdzību iesniedzēji vairs nevēlējās turpināt tiesvedību, tādēļ šīs lietas tika svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta. 2013.gadā pasludinātajos 10 spriedumos, kuros tika konstatēti Konvencijas pārkāpumi, no kopējā šajos spriedumos Tiesas vērtētā sūdzību skaita aptuveni trešā daļa no iesniedzēju sākotnējām sūdzībām tika noraidītas, spriedumā konstatējot Konvencijas pārkāpumus tikai par atsevišķām iesniedzēju sūdzībām. Jāuzsver, ka spriedumā konstatēto pārkāpumu skaitam ir ievērojama nozīme taisnīgas atlīdzības (kompensācijas) apmēra noteikšanai.

26. Daļa no 2013.gadā pieņemtajos spriedumos konstatējām problēmām, piemēram, Kriminālprocesa kodeksa normas un to piemērošana, valsts amatpersonu rīcība un sūdzību efektīva izmeklēšana, jau bija identificētas iepriekšējo gadu Tiesas nolēmumos. Vienlaikus ir parādījušies jauni un iepriekš neapskatīti aspekti, piemēram, pierādījumu pieļaujamība, rīcībspējas ierobežošana, žurnālista informācijas avotu aizsardzība, kas liecina par to, ka Tiesas judikatūra Latvijas lietās turpina attīstīties un skar arvien plašāku jautājumu loku.
27. Savukārt lietās, kurās Tiesa nav saskatījusi Konvencijas pārkāpumu, sūdzības bija iesniegtas galvenokārt par tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamiem pārkāpumiem, par pirmstiesas apcietinājuma un tiesvedības ilgumu, par medicīnisko aprūpi un apstākļiem ieslodzījuma vietās un par tiesībām uz īpašumu.
28. Tabulā Nr. 2 ir atspoguļoti statistikas dati par Tiesas pieņemto spriedumu un lēmumu skaita dinamiku laika posmā no 2010. līdz 2013.gadam.

Tabula Nr. 2

	2010	2011	2012	2013
Spriedumu skaits kopā	4	12	14	10
Spriedumi, kuros konstatēti pārkāpumi	3	10	10	10
Spriedumi, kuros nav konstatēti pārkāpumi	1	2	4	0
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas pēc valdības pozīcijas saņemšanas (t.sk., ja iesniedzēji vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību)	16	12	18	14
Lēmumi, ar kuriem apstiprināti mierizlīgumi, vienpusējās deklarācijas	7	4	3	0

I.2.1. Lēmumi par sūdzību noraidīšanu jeb nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības un lēmumi par lietu svītrošanu.

29. 2013.gadā turpināja pieaugt to sūdzību skaits, kuras Tiesa ir atzinusi par nepieņemamām tālākai izskatīšanai pēc būtības. Lēmumi par sūdzību noraidīšanu 2013.gadā tika pieņemti 14 lietās¹¹, kas ir līdz šim lielākais vienā gadā pieņemto šādu

¹¹ *Igars pret Latviju, Zuzane pret Latviju, p/s Selga un Vasiļevska pret Latviju, Rutka pret Latviju, Fedosejevs pret Latviju, Finbergs pret Latviju, Maksimovs pret Latviju, Ķipēns pret Latviju, Ignats pret Latviju, Gaile pret Latviju, Kronkalns pret Latviju, Latvijas Jauno Zemnieku Savienība pret Latviju, Dreiblats pret Latviju, Iljins pret Latviju.*

lēmumu skaits (salīdzinoši 2012.gadā tādi tika pieņemti 12 lietās). Lietas, kuras ar Tiesas lēmumu tiek noraidītas kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības, lielā mērā var tikt pielīdzinātas spriedumiem, kuros Tiesa nekonstatē pārkāpumu. Tādējādi lietu proporcija, kurās pārkāpums nav konstatēts, 2013.gadā ir 58% salīdzinājumā ar 10 lietām jeb 42%, kurās pārkāpums ir konstatēts.

30. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, divas no iepriekš minētajām sūdzībām Tiesa noraidīja, neprasot valdību iesniegt tās pozīciju¹². Vēl divās lietās Tiesa 2013.gadā pieņēma lēmumu par lietu svīturošanu no izskatāmo lietu saraksta, jo pēc valdības apsvērumu iesniegšanas sūdzības iesniedzēji vairs nevēlējās uzturēt savu sūdzību.¹³ Kopumā laika posmā no 2000.gada līdz 2012.gadam Tiesa ar lēmumu ir svītrojusi no izskatāmo lietu saraksta jau 86 lietas, kuras bija nosūtītas Latvijas valdības komentāru sniegšanai. Trešā daļa no 2013.gada lēmumiem par sūdzību noraidīšanu ir pieņemti Tiesas trīs tiesnešu komitejā. Detalizētāka informācija par Tiesas 2013.gadā pieņemtajiem lēmumiem ir ietverta ziņojuma pielikumā.
31. 2013.gadā netika pieņemts neviens lēmums par mierizlīguma vai vienpusējās deklarācijas apstiprināšanu lietā.

I.2.2. Tiesas spriedumi.

32. Lietās par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā 2013.gada laikā Tiesa pieņēma 10 spriedumus – deviņus Tiesas Palātas spriedumus¹⁴ un vienu Tiesas Lielās palātas spriedumu¹⁵ – konstatējot vismaz vienu Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumu. No 2013.gadā pasludinātajiem spriedumiem līdz 2013.gada 31.decembrim spēkā nebija stājušies divi spriedumi – *D.F. pret Latviju* un *Raudevs pret Latviju*.
33. Apskatāmajā laika posmā lielāko daļu no Tiesas spriedumiem, kuros konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, veido lietas, kur pārkāpumu pamatā ir valsts amatpersonu iespējamā vardarbība vai faktiskā rīcība, kā arī sūdzību par šādu rīcību izmeklēšanas efektivitāte Latvijā¹⁶. Šajos spriedumos Tiesa kritizē kompetento valsts iestāžu izmeklēšanas neatkarības un efektivitātes trūkumu, īpaši pievēršoties policijas un prokuratūras iestāžu veiktajai izmeklēšanai un norādot uz sistēmiskas problēmas esamību. Plašāka informācija par šīs kategorijas lietām sniegta ziņojuma B.daļā.
34. 2013.gadā Tiesa konstatēja Konvencijas pārkāpumu gan lietās par rīcībaspējas atņemšanu un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu¹⁷, gan par pierādījumu pieļaujamību kriminālprocesā¹⁸, gan par nesamērīgu iejaukšanos žurnālista tiesībās uz vārda brīvību un žurnālista informācijas avota aizsardzību,¹⁹ gan arī lietā par

¹² *Dreiblats pret Latviju* un *Iļjins pret Latviju*.

¹³ *Aniņš pret Latviju* un *M.Š. un J.Š. pret Latviju*.

¹⁴ *Baltiņš pret Latviju*, *Mihailovs pret Latviju*, *Sorokins un Sorokina pret Latviju*, *Baņņikovs pret Latviju*, *Grimailovs pret Latviju*, *Holodenko pret Latviju*, *Nagla pret Latviju*, *D.F. pret Latviju*, *X pret Latviju* un *Raudevs pret Latviju*.

¹⁵ *X pret Latviju*.

¹⁶ *Sorokins un Sorokina pret Latviju*, *Grimailovs pret Latviju*, *Holodenko pret Latviju*, *D.F. pret Latviju*.

¹⁷ *Mihailovs pret Latviju* un *Raudevs pret Latviju*.

¹⁸ *Baltiņš pret Latviju*.

¹⁹ *Nagla pret Latviju*.

bērnu starptautisko nolaupīšanu civiltiesiskajiem aspektiem²⁰. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, tikai viens no 2013.gadā pasludinātajiem spriedumiem ir saistīts ar Kriminālprocesa kodeksa normu regulējumu un piemērošanu²¹. Detalizētāka informācija par Tiesas 2013.gadā pieņemtajiem spriedumiem ir ietverta ziņojuma pielikumā.

35. Vienā no Tiesas Palātas 2013.gadā pasludinātajiem spriedumiem, proti, lietā *Holodenko pret Latviju*, Latvijas valdība iesniedza Tiesā lūgumu par lietas nodošanu izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā saskaņā ar Konvencijas 43.pantu, tomēr šis lūgums netika apmierināts.
36. 2013.gadā Tiesas piespriestajās un apstiprinātajās kompensācijās tika izmaksāti 112 500 EUR²², kas ir gandrīz trīs reizes vairāk salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (aptuveni 48 000 EUR). 2013.gadā izmaksāto kompensāciju summas pieaugums ir izskaidrojams ar straujo Tiesas pieņemto nolēmumu skaita pieaugumu pēdējos gados. Kopumā no 2000.gada līdz 2013.gada 31.decembrim Latvijas valsts kompensācijās saistībā ar procesiem Tiesā ir samaksājusi 508 517 EUR²³.

I.3. Tiesas nolēmumu izpilde.

37. Pēc Tiesas sprieduma pasludināšanas un spēkā stāšanās vai lēmuma par mierizlīguma vai valdības vienpusējās deklarācijas apstiprināšanu, tas tiek nodots Tiesas spriedumu izpildes uzraudzības institūcijai, proti, Eiropas Padomes Ministru Komitejai, kas izvērtē, vai nacionālajā līmenī veiktie pasākumi (Tiesas piespriestās atlīdzības izmaksa, individuālie un vispārējie pasākumi) Tiesas nolēmumā identificēto problēmu novēršanai ir pietiekami, un pieņem galīgo rezolūciju par nolēmuma izpildi. Tiesas nolēmumu izpilde ir pakļauti stingri noteiktiem termiņiem: sešu mēnešu laikā pēc sprieduma stāšanās spēkā valstij-atbildētājam ir jāsniedz rīcības plāns (*Action plan*), norādot uz nepieciešamajiem pasākumiem konkrētā sprieduma izpildei, indikatīviem izpildes termiņiem, iespējamiem izpildi kavējošiem apstākļiem. Ja valdība uzskata, ka nolēmuma izpildei nepieciešamie pasākumi jau ir veikti, tiek sagatavots un iesniegts rīcības ziņojums (*Action report*).
38. Šobrīd Eiropas Padomes Ministru Komiteja uzrauga Tiesas spriedumu izpildi 47 Latvijas lietās, kas sastāda mazāk nekā 0,3% no kopējā izpildes uzraudzības procesā esošajām vairāk nekā visu Eiropas Padomes dalībvalstu 11 000 lietām. No minētajām 47 lietām divas trešdaļas lietu veido precedentu jeb skar iepriekš neskatītus jautājumus, savukārt pārējās lietas atklāj jau iepriekš konstatētas problēmas. Viena no lielākajām izpildē esošo spriedumu kategorijām attiecas uz neapmierinošiem apstākļiem brīvības atņemšanas vietās, sūdzību par valsts amatpersonu vardarbību efektīvu un neatkarīgu izmeklēšanu un atbilstošu nacionālo aizsardzības līdzekļu trūkumu (Konvencijas 3. un 13.pants). Otru lielāko grupu veido spriedumi par rīcībnespējīgu personu prettiesisku ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā vai sociālās aprūpes centrā (Konvencijas 5.pants). Kā atsevišķu spriedumu kategoriju var izdalīt lietas, kas saistītas ar Kriminālprocesa kodeksa regulējumu, proti, pirmstiesas apcietinājuma kontroles trūkumu (Konvencijas

²⁰ *X pret Latviju*.

²¹ *Baņņikovs pret Latviju*.

²² 2013.gadā turpinājās arī Tiesas 2012.gadā piespriesto atlīdzību izmaksa.

²³ Tiek ieskaitītas arī summas, kuras Latvija izmaksājusi mierizlīgumos un pēc Tiesas lēmumiem par vienpusējo deklarāciju apstiprināšanu.

5.pants). Visbeidzot, joprojām izpildes procesā atrodas spriedumi, kuros pārkāpuma pamatā bija iesniedzēju tiesību vērsties ar pieteikumu Tiesā nepamatota ierobežošana (Konvencijas 34.pants).

39. 2013.gadā ievērojami palielinājās Biroja darba apjoms tieši spriedumu izpildes jomā, kas izskaidrojams gan ar Tiesas pieņemto nolēmumu skaita pieaugumu 2012.gadā, gan spriedumu izpildes uzraudzības pilnveidošanai īstenotajām reformām, proti, atskaites par nolēmumu izpildi ir jāiesniedz īsākā laikā un stingri noteiktos termiņos. 2013.gadā izpildes procesam tika nodoti 16 spēkā stājušies spriedumi Latvijas lietās. Papildus tika sagatavoti rīcības ziņojumi par Tiesas iepriekšējos gados pieņemto spriedumu izpildi. Rezultātā 2013. gadā tika sagatavoti un iesniegti Eiropas Padomes Ministru Komitejā rīcības ziņojumi par Tiesas spriedumu izpildi 21 lietā²⁴, kas veidoja Biroja darba apjoma attiecībā uz Tiesas nolēmumu izpildes procesu 2013.gadā pieaugumu par 72 % salīdzinājumā ar 2012.gadu.
40. 2013.gadā Tiesas nolēmumu izpilde tika pabeigta lietā *Bērziņš pret Latviju*²⁵.
41. Biroja darba apjoma salīdzinājums saistībā ar Latvijas interešu pārstāvību Tiesā laika posmā no 2010. līdz 2013.gadam ir atspoguļots Tabulā Nr. 3.

Tabula Nr. 3

	2010	2011	2012	2013
Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai saņemtās sūdzības	43	32	16	17
Latvijas valdības sniegtās pozīcijas	45	28	26	20
Latvijas valdības papildus sniegtie apsvērumi un apsvērumi par taisnīgu atlīdzību	24	29	30	18
Sagatavotie un valdībā izskatītie ziņojumi	30	24	25	25
Rīcības ziņojumi par spriedumu izpildi	0	1	6	21

II. PĀRSTĀVĪBA ANO

42. Pārstāvis, īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO, veic šādas funkcijas:
- a) pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo un iesniedz ANO valdības pārstāvības pozīciju par ANO speciālajās procedūrās iesniegtajām sūdzībām²⁶;

²⁴ J. Dmitrijevs pret Latviju, I.Dmitrijevs pret Latviju, Kornakovs pret Latviju, Moisejevs pret Latviju, Svipsta pret Latviju, Karņejevs pret Latviju, Estriht pret Latviju, Andrejeva pret Latviju, Longa Yonkeu pret Latviju, Beiere pret Latviju, L.M. pret Latviju, J.L. pret Latviju, Melnītis pret Latviju, Baltiņš pret Latviju, Mihailovs pret Latviju, Savičs pret Latviju, Vovruško pret Latviju, Mitkus pret Latviju, Petriks pret Latviju, Čuprakovs pret Latviju, Timofejevi pret Latviju.

²⁵ *Bērziņš pret Latviju* (iesniegums Nr.46229/06), Tiesas 2012.gada 27.novembra lēmums, 2013.gada 7.maija rezolūcija CM/ResDH(2013)80.

- b) ja ANO pieņem lēmumu, kurā konstatēts kādas no ANO konvencijām pārkāpums, sniedz Ministru kabinetam informatīvo ziņojumu ar ANO lēmuma izvērtējumu, norādot nolēmuma izpildei veicamos pasākumus;
 - c) sagatavo valdības pozīciju par ANO lēmuma, kurā konstatēts tās konvenciju pārkāpums, izpildi un atbild par tās savlaicīgu iesniegšanu ANO, nodrošina ANO lēmumu tulkošanu, publicēšanu un izplatīšanu;
 - d) atbilstoši ANO vadlīnijām apkopo atbildīgo institūciju sniegto informāciju par ANO konvenciju izpildi²⁷ Latvijā nacionālajā ziņojumā, nodrošina nacionālo ziņojumu tulkošanu un iesniegšanu ANO un atbild par delegācijas nacionālā ziņojuma izskatīšanai ANO izveidošanu un apstiprināšanu Ministru kabinetā.
43. Īstenojot pārstāvību ANO, 2013.gadā ir paveikti divi satura un laika ziņā ļoti apjomīgi darbi. Pirmkārt, neskatoties uz grūtībām savlaicīgi sagatavot nacionālos ziņojumus, kas saistīts ar Biroja cilvēkresursu trūkumu²⁸, 2013.gadā tika pabeigts vērienīgs darbs pie konsolidētā nacionālā ziņojuma par ANO 1989.gada Konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijā 2004.-2012.gadā, un 2013.gada oktobrī ziņojums angļu valodā tika iesniegts ANO Bērnu tiesību komitejā.
44. Savukārt 2013.gada rudenī ANO Spīdzināšanas izskaušanas komiteja izskatīja kārtējo nacionālo ziņojumu par ANO 1984.gada Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem izpildi Latvijā laika posmā no 2008.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.decembrim. Pēc ziņojuma izskatīšanas Pārstāvis sagatavoja un nosūtīja ANO Spīdzināšanas izskaušanas komitejai papildus precizējošu informāciju, kā arī apkopēja un iesniedza Latvijas komentārus par komitejas rekomendāciju projektu.
45. 2013.gada nogalē Birojs sāka gatavoties 2014.gada martā paredzētajai ANO Cilvēktiesību komitejas sēdei, kuras laikā tiks izskatīts Latvijas kārtējais nacionālais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi Latvijā 2004.-2010.gadā.

²⁶ ANO speciālās procedūras ir mehānisms, kas tika izveidots ar mērķi izvērtēt atsevišķus cilvēktiesību jautājumus (tematiskie mehānismi) vai arī novērot situāciju kādā konkrētā valstī/reģionā (ģeogrāfiskie mehānismi).

²⁷ Pārstāvis ir atbildīgs par sekojošo Latvijai saistošu daudzpusējo līgumu cilvēktiesību jomā izpildi Latvijā: ANO 1965. gada Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, 1966. gada Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 1966. gada Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1979. gada Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu, 1984. gada Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem, 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām.

²⁸ Skatīt Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darba pārskatu par 2009.-2010.gadu, 42.-43., 50., 65. rindkopas, pieejams Ārlietu ministrijas interneta vietnē:

<http://www.mfa.gov.lv/data/mk%20parstavja%20sci%20darba%20parskats%20par%2009-10%20gadu.pdf> ;

Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darba pārskatu par 2011.gadu 45.-46., 51., 70. rindkopas, pieejams Ārlietu ministrijas interneta vietnē:

http://www.mfa.gov.lv/amzino_04092012_%20mk%20parstavja%20sci%20darba%20parskats%20par%202011%20gadu.pdf ;

Ministru kabineta pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darba pārskatu par 2012.gadu 89.-97.rindkopas, pieejams Ārlietu ministrijas interneta vietnē:

http://www.mfa.gov.lv/data/file/amzino_03052013_%20mk%20parstavja%20sci%20darba%20parskats%20par%202012%20gadu.pdf.

46. Tomēr atkārtoti jāuzsver, ka jau 2012.gadā bija jāuzsāk darbs pie kārtējā ziņojuma par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām sagatavošanas, jāturpina darbs pie ziņojuma par 1979.gada Konvencijas par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu izpildi Latvijā, kā arī jāatjauno informāciju nacionālajā ziņojumā par 1965.gada Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu īstenošanu Latvijā. Līdz šim darbu nav bijis iespējams uzsākt un turpināt Biroja ierobežoto resursu dēļ. Darbiniekam, kas tika piesaistīts jau izstrādes procesā esošo ANO ziņojumu pabeigšanai, bija jāgatavojas ANO jau iesniegto ziņojumu izskatīšanai, tādēļ darbs pie nākamo periodisko ziņojumu izstrādes joprojām aizkavējas.
47. 2013. gadā Birojā netika saņemti informācijas pieprasījumi no īpašajiem ziņotājiem vai arī lūgumi iesniegt valdības pārstāvības pozīciju par ANO speciālajās procedūrās iesniegtajām individuālajām sūdzībām. Taču 2013.gadā turpinājās darbs pie Latvijas valdības pozīcijas par ANO Cilvēktiesību komitejas 2010.gada 28.oktobrī pieņemto viedokli attiecībā uz individuālo sūdzību *Leonīds Raihmans (Leonid Raihman) pret Latviju*.

III. CITI PĀRSTĀVJA DARBA VIRZIENI

48. Kā viena no Pārstāvja darba prioritātēm nacionālā līmenī ir izvirzīta sadarbības ar Latvijas valsts pārvaldes un tiesu sistēmas iestādēm stiprināšana, lai veicinātu izpratni par starptautiskajiem cilvēktiesību principiem un Tiesas judikatūru, kas ļautu savlaicīgi identificēt un risināt potenciālās problēmas normatīvajā regulējumā un tā piemērošanā, tādējādi novēršot iespējamās sūdzības Tiesā.
49. Lai sasniegtu augšminētos mērķus, Pārstāvis ar Biroja atbalstu apkopo un analizē Tiesas judikatūru konkrētos jautājumos, sniedz atzinumus un viedokļus, piedalās semināros un konferencēs, kā arī sadarbībā ar tiesām, valsts pārvaldes iestādēm un Tiesnešu mācību centru iesaistās valsts amatpersonu un tiesu sistēmas darbinieku apmācības procesā. Piemēram, 2013.gadā Birojs apkopoja informāciju par Tiesā izskatāmajām lietām pret Latviju par saprātīga termiņa neievērošana kriminālprocesā un sagatavoja informāciju par Tiesas spriedumiem lietās pret Latviju, kur sūdzību pamatā ir tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums (pierādījumu pārbaude un liecinieku nopratināšana).
50. Turpinot iepriekšējo gadu tradīcijas, arī 2013.gadā Pārstāvis tiekās ar Augstākās tiesas, Rīgas apgabaltiesas, Kurzemes apgabaltiesas un Zemgales apgabaltiesas tiesnešiem un informēja par Tiesas aktualitātēm. Biroja darbinieki gadskārtējā Tiesnešu konferencē uzstājās ar priekšlasījumu par Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu mijiedarbības aktualitātēm. Pārstāvis piedalījās ikgadējā Rīgas Juridiskās augstskolas rīkotajā diskusijā par Latvijai aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, Tieslietu ministrijas sadarbībā ar Saeimu organizētajā seminārā *Atteikšanās no administratīvā aresta: ieguvumi un alternatīvas*, Tieslietu ministrijas organizētajā diskusijā par izdošanas procesu un diskusijā par jaunā ierobežotas rīcībspējas tiesiskā regulējuma praktiskās piemērošanas problēmām, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes rīkotajā seminārā ar lekciju par ģimenes dzīves konceptu, kā arī iesaistījās Rīgas Juridiskās augstskolas apmācību procesā, nolasot lekciju par cilvēktiesību jautājumiem. Savukārt Biroja darbinieki piedalījās Rīgas Juridiskās augstskolas rīkotajā konferencē par naida noziegumu regulējumu Krimināllikumā *Veicinot iecietību Latvijā: likumdošana, prakse un politika*.

51. Papildus Pārstāvis turpināja aktīvi iesaistīties starptautisko cilvēktiesību organizāciju rīkotajās diskusijās dažādos forumos, nodrošinot ne tikai to, ka tiek uzklaustītas Latvijas intereses, bet arī parādot, ka Latvija ir aktīvs un vērā ņemams diskusiju partneris. Īpaši atzīmējami pasākumi starptautiskās sadarbības un Latvijas atpazīstamības veicināšanai 2013.gadā bija Pārstāvja Rīgā organizētā sanāksme visu 47 Eiropas Padomes dalībvalstu valdību pārstāvjiem Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kas bija pirmais šāda formāta pasākums Pārstāvja institūta pastāvēšanas vēsturē.

III.1. Sadarbība ar nacionālajām institūcijām

52. Lai gan Noteikumi neuzliek Pārstāvim pienākumu izvērtēt Latvijas tiesību aktus un to piemērošanas praksi, līdzšinējā pieredze sadarbībai ar valsts institūcijām valdības pozīcijas Tiesai sagatavošanas procesā ir pierādījusi, ka viens no efektīvākajiem veidiem, kā pēc iespējas ātrāk novērst iespējamu Latvijas tiesību aktu neatbilstību Konvencijas normām un līdz ar to arī jaunu sūdzību nonākšanu Tiesā, ir atzinuma vai viedokļa sniegšana par tiesību aktu projektiem un iesaistīšanās starpministriju (starpinstitūciju) darba grupās, kas izstrādā tiesību aktu projektus.
53. 2013.gadā Pārstāvja Birojs sniedza vairākus atzinumus un viedokļus par nacionālo tiesību normu vai tiesību aktu projektu atbilstību starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, ekspertu līmenī piedalījās Saeimas komisiju sēdēs un Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas apakškomisijas darba grupā par grozījumiem *Operatīvās darbības likumā*, kā arī turpināja sadarbību ar nozares ministrijām, Biroja darbiniekiem piedaloties Tieslietu ministrijas pastāvīgās Krimināllikuma, Kriminālprocesa likuma un Ģimenes tiesību modernizācijas darba grupu sanāksmēs (saistībā ar Tiesas sprieduma lietā *Baltiņš pret Latviju* izpildi, par naida noziegumu tiesisko regulējumu, par operatīvo darbību, par disciplinārsodu pārsūdzēšanu, par paternitātes tiesisko regulējumu). Tāpat Biroja darbinieki piedalījās Tieslietu ministrijas Mediju darba grupā, kā arī piedalījās darba grupās Tiesas spriedumu izpildes izvērtēšanai un tiesiskā regulējuma pilnveidošanai par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļiem. Biroja pārstāvji turpināja piedalīties Iekšlietu ministrijas darba grupā par grozījumiem *Operatīvās darbības likumā*, Labklājības ministrijas organizētās Dzimumu līdztiesības darba grupas un Bērnu tiesību komisijas sanāksmēs, kā arī Nacionālās konsultatīvās padomes sēdēs Rīcības plāna *Vienlīdzīgas un cieņpilnas sabiedrības attīstība* izstrādē.
54. Pārskata periodā Birojs piedalījās atzinuma sagatavošanā par Tieslietu ministrijas izstrādātajiem likumprojektiem *Administratīvo pārkāpumu procesa likums*, *Grozījumi Krimināllikumā*, *Grozījumi Kriminālprocesa likumā*, *Grozījumi Latvijas Soduzpildes kodeksā*, *Grozījumi Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā*, *Grozījumi Ieslodzījumu vietu pārvaldes likumā*, *Grozījumi Saeimas kārtības rullī*, *Grozījumi Satversmes tiesas likumā* un *Grozījumi Saeimas vēlēšanu likumā*; par Aizsardzības ministrijas izstrādāto likumprojektu *Grozījumi likumā Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli* un Iekšlietu ministrijas izstrādāto likumprojektu *Grozījumi Operatīvās darbības likumā*.
55. Atzinumi tika sagatavoti arī par Ministru kabineta noteikumu grozījumiem un to projektiem, kā arī informatīvo ziņojumu projektiem, piemēram, par Tieslietu ministrijas izstrādātajiem noteikumu projektiem *Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumos Nr.1022 Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves*

vajadzību materiālā nodrošinājuma normām un *Kārtība, un apjoms, kādā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tikšanās laikā ar aizstāvi tiek nodrošināta tulka palīdzība*; par Iekšlietu ministrijas izstrādātajiem noteikumu projektiem *Kārtība, kādā par Latvijas pilsoni atzīst pēc 1991.gada 21.augusta Latvijā dzimušu bezvalstnieku vai nepilsoņu bērnu, Naturalizācijas iesnieguma pieņemšanas un izskatīšanas kārtība, Noteikumi par latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanas pārbaudi*; Aizsardzības ministrijas izstrādāto noteikumu projektu *Kārtība, kādā kompensējami zaudējumi no personu īpašuma pārņemšanas valsts un pašvaldību institūciju turējumā*; par Tieslietu ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu *Nozaru administratīvo pārkāpumu kodifikācijas ieviešanas plāns*; Veselības ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu *Informatīvais ziņojums par normatīvo regulējumu un praksi ieslodzīto personu iesniegumu izskatīšanas kārtībai Veselības inspekcijā gadījumos, kas saistīti ar ieslodzīto personu nopietnu un akūtu saslimšanu* un Labklājības ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu *Par ANO konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām izpildi Latvijā* un pamatnostādņu projektu *Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādnes 2013.-2019.gadam*.

56. Birojs sniedza viedokli Tieslietu ministrijai par normatīvo regulējumu attiecībā uz nacionālā vai etniskā naida kurināšanu, kā arī sagatavoja viedokli nedēļrakstam „Jurista Vārds” par Tiesas Palātas spriedumu lietā *Delfi pret Igauniju* un komentāru publikācijai par Tiesas spriedumu lietā *Nagla pret Latviju*.
57. Ņemot vērā pieaugošo Eiropas Savienības un Eiropas Padomes cilvēktiesību standartu mijiedarbību, paredzamo Eiropas Savienības pievienošanas Konvencijai un Latvijas prezidentūru Eiropas Savienībā 2015.gadā, turpinājās Biroja iesaiste atzinumu sniegšanā par Latvijas institūciju izstrādātajām pozīcijām par Eiropas Savienības tiesību aktu projektiem. Tā 2013.gadā Birojs sagatavoja viedokli:
- par Eiropas Komisijas priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu Nr.1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās pārskatīšanu;
 - par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas kontu apķīlāšanas rīkojumu, lai atvieglotu pārrobežu parādu piedziņu civillietās un komercietās;
 - par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti (Vispārīgā datu aizsardzības regula);
 - par Eiropas Komisijas priekšlikumu direktīvai par cīņu pret krāpšanu, kas skar Savienības finanšu intereses, izmantojot krimināltiesības;
 - par Eiropas Komisijas priekšlikumu direktīvai par tiesībām piekļūt advokātam kriminālprocesa ietvaros un tiesībām sazināties pēc aizturēšanas;
 - par Eiropas Komisijas ieteikumu Eiropas Padomes lēmumam, ar kuru atļauj sākt sarunas par Eiropas Padomes Konvencijas par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi (EST 108) modernizēšanu un par nosacījumiem un kārtību, kādā Eiropas Savienība pievienojas modernizētajai Konvencijai;
 - par Eiropas Savienības viedokli par ASV lēmumu pārskatīt novērošanas programmu darbību;

- par Itālijas priekšlikumu Partnerattiecību Regulas (Padomes Regula par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem un nolēmumu atzīšanu un izpildi lietās par reģistrētu partnerattiecību mantiskajām sekām) un Laulāto Regulas (Padomes Regula par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi laulāto mantisko attiecību lietās) preambulām.

III.2. Sadarbība ar starptautiskajām cilvēktiesību organizācijām

58. Starptautiskajā līmenī Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalījās vairākās Eiropas Padomes diskusijās un darba grupās: Eiropas Padomes koordinācijas komitejas cilvēktiesību jautājumos (CDDH) sēdēs, sanāsmēs starp Eiropas Padomes koordinācijas komiteju cilvēktiesību jautājumos un Eiropas Komisiju saistībā ar Eiropas Savienības pievienošanas Konvencijai, GDR-E sanāsmē par Tiesas reformu, CDDH-AGE sanāsmēs rekomendāciju izstrādei par senioru cilvēktiesībām, CDDH-CORP sanāsmēs par cilvēktiesībām un uzņēmējdarbību un Eiropas Padomes Ministru Komitejas sanāsmēs par Tiesas spriedumu izpildi. Tāpat Biroja darbinieki piedalījās Eiropas Savienības Padomes FREMP (pamattiesības, brīva personu kustība) darba grupā sanāsmēs par Eiropas Savienības pievienošanas Konvencijai
59. Turpinājās sadarbība ar ANO Augsto komisāru bēgļu jautājumos (UNHCR), tās ietvaros notika tikšanās ar UNHCR reģionālajiem pārstāvjiem.

IV. 2014.GADĀ PLĀNOTIE DARBI

60. Ar Pārstāvja pamatfunkciju īstenošanu saistītie darbi 2014.gadā saglabāsies nemainīgi:
- a) turpināt stiprināt sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tiesām un tiesībsargājošajām iestādēm, lai veicinātu izpratni par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem;
 - b) nodrošināt savlaicīgu un kvalitatīvu valdības pārstāvības pozīciju un rīcības plānu/ziņojumu par Tiesas spriedumu izpildi sagatavošanu;
 - c) turpināt darbu pie ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejas un Cilvēktiesību komitejas noslēguma secinājumiem, lai nodrošinātu to tulkošanu un informācijas par atsevišķām rekomendācijām apkopošanu un nosūtīšanu komitejām;
 - d) pabeigt un iesniegt attiecīgajā ANO komitejā izstrādes procesā esošo Latvijas nacionālos ziņojumus par ANO konvenciju izpildi (skatīt 46.rindkopu augstāk).
61. Papildus 2014.gadā Pārstāvim ir jāīsteno divi apjomīgi projekti:
- a) Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par Pārstāvību starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” izstrāde un iesniegšana apstiprināšanai (līdz ar noteikumu apstiprināšanu spēku zaudēs Ministru kabineta 1998. gada 17. marta noteikumi Nr.92 „Noteikumi par Ministru kabineta pārstāvēšanu starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās”);
 - b) konkursa uz Tiesas tiesneša amatu sagatavošana.

B. DAĻA

PĀRSKATS PAR TIESAS JUDIKATŪRAS ATTĪSTĪBU LATVIJAS LIETĀS

62. Kā jau tika minēts šī ziņojuma 26.rindkopā, lai gan daļa no 2013.gadā Tiesas nolēmumos konstatētajām problēmām ir zināmas jau no iepriekšējo gadu Tiesas nolēmumiem, Tiesas judikatūra Latvijas lietās turpina attīstīties jaunos virzienos, aptverot arvien plašāku jautājumu loku. Līdz ar judikatūras attīstību, mainās arī Tiesas nostāja atsevišķos jautājumos, un Tiesas un nacionālo tiesu judikatūras mijiedarbība ir acīmredzama. Šajā ziņojuma daļā tiks sniegts pārskats par Tiesas judikatūras attīstības būtiskākajiem aspektiem 2013.gadā, tai skaitā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem.
63. Analizējot 2013.gadā Tiesas pieņemtus nolēmumus un to motivāciju, ir redzams, ka Tiesa uzmanīgi seko līdzi Latvijas tiesu judikatūras attīstībai. Tāpat jāuzsver, ka Tiesa savos nolēmumos aizvien biežāk atsaucas uz citiem konkrētajā lietā būtiskiem Latvijas tiesu nolēmumiem, kas atspoguļo jaunus virzienus tiesību normu interpretācijā vai arī maina esošo Latvijas tiesu praksi.

Sūdzību par amatpersonu iespējamo vardarbību izmeklēšanas efektivitāte

64. Jau kopš 2012.gada ir vērojams būtisks Tiesas spriedumu pieaugums, kuros Tiesa konstatē Konvencijas 3.panta materiālā vai procesuālā aspekta pārkāpumu, kritizējot to, kā Latvijā tiek izmeklētas sūdzības par valsts amatpersonu iespējamo vardarbību. Tiesa ir īpaši pievērsusies policijas un prokuratūras iestāžu veiktās izmeklēšanas kvalitātei un efektivitātei (skatīt 2012.gada 17.aprīļa spriedumu lietā *J.L. pret Latviju*, 2012.gada 2.oktobra spriedumu lietā *J.Dmitrijevs pret Latviju*, 2012.gada 11.decembra spriedumus lietās *Timofejevi pret Latviju* un *Vovruško pret Latviju*). Tiesas ieskatā fakts, ka sūdzības par policijas amatpersonām izmeklē Valsts policijas struktūrvienība, liedz šādu izmeklēšanu uzskatīt par neatkarīgu, kas savukārt ir Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums.
65. Arī 2013.gadā Tiesas nostāja šīs kategorijas lietās ir saglabājusies nemainīga, un procentuāli lielākais spriedumu skaits attiecas tieši uz valsts amatpersonu iespējamo vardarbību vai faktisko rīcību, kā arī sūdzību par šādu rīcību izmeklēšanas efektivitātes trūkumu Latvijā. Tā 2013.gada 28.maija spriedumā lietā *Sorokins un Sorokina pret Latviju*, 2013.gada 25.jūnija spriedumā lietā *Grimailovs pret Latviju*, 2013.gada 2.jūlija spriedumā lietā *Holodenko pret Latviju* un 2013.gada 29.oktobra spriedumā lietā *D.F. pret Latviju* Tiesa atkārtoti kritizē policijas iestāžu veiktās izmeklēšanas neatkarības un efektivitātes trūkumu, kuru nespēja novērst prokuratūras īstenotā uzraudzība, tādējādi konstatējot Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta pārkāpumu.
66. No augšminētajiem Tiesas spriedumiem izriet, ka Valsts policijas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes ietvaros pastāvošajam izmeklēšanas mehānismam trūkst institucionālās neatkarības un efektivitātes. Konstatēto pārkāpumu skaits un raksturs norāda, ka neatkarīgas un efektīvas izmeklēšanas trūkums ir uzskatāms par sistēmisku problēmu, kas saglabāsies līdz brīdim, kad tiks pilnībā īstenota Ministru kabinetā 2013.gada 30.jūlijā apstiprinātā Iekšlietu ministrijas izstrādātā koncepcija par Valsts policijas Iekšējās drošības biroja pārveidošanu par iekšlietu ministra pārraudzībā esošu institūciju. Koncepcija tika izstrādāta, lai ieviestu Ministru kabineta 2012.gada 10.janvāra sēdē pieņemto lēmumu atbalstīt priekšlikumu par Valsts policijas Iekšējās

drošības biroja atdalīšanu no Valsts policijas, nododot to iekšlietu ministra pārraudzībā, ieviešot un nodrošinot efektīvu mehānismu to amatpersonu iespējamo pārkāpumu noskaidrošanai un saukšanai pie atbildības, kuras veic izmeklēšanas darbības.

Kriminālprocesa likuma piemērošana

67. Ja līdz 2013.gadam ļoti lielu Tiesas spriedumu īpatsvaru veidoja lietas, kurās Konvencijas pārkāpuma pamatā bija Kriminālprocesa kodeksa normu regulējums un tā piemērošana (Konvencijas 5.pants un 6.pants – pirmstiesas apcietinājuma ilgums, tiesvedības ilgums, apcietinājuma pamatotības kontrole), Tiesas jaunākā judikatūra apliecina, ka līdz ar Kriminālprocesa likuma (KPL) spēkā stāšanos daudzas iepriekš Tiesas spriedumos konstatētās problēmas ir atrisinātas. Jau 2011.gada 12.aprīlī Tiesa lietā *Dergačovs pret Latviju* noraidīja iesniedzēja sūdzību par pirmstiesas apcietinājuma izpildi, jo lietā nebija izsmelti pieejamie nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi. Tiesa šajā lietā norādīja uz uzlabojumiem uzraudzībā pār pirmstiesas apcietinājuma izpildi kopš KPL spēkā stāšanās, kā arī īpaši atzīmēja Latgales apgabaltiesas kā otrās instances tiesas pieņemto lēmumu juridisko pamatojumu un kvalitāti, veicot rūpīgu un pienācīgu kontroli par iesniedzējam piemēroto pirmstiesas apcietinājumu.
68. Savukārt 2012.gada 20.novembrī Tiesa pieņēma lēmumu lietā *Trūps pret Latviju*, noraidot iesniedzēja sūdzību par pārmērīgu kriminālprocesa ilgumu, jo iesniedzējs nebija izsmēlis viņam Latvijā pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tiesa atzina, ka līdz ar KPL spēkā stāšanos 2005.gada 1.oktobrī būtiski ir mainījusies tiesiskā situācija, jo KPL 14.pantā ir nostiprinātas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, kura pārkāpšanas gadījumā tiesas varēja izbeigt kriminālprocesu, vai, saskaņā ar 2009.gada un 2012.gada precizējošajiem grozījumiem, arī samazināt sodu. Tiesa, atsaucoties uz valdības iesniegtajiem piemēriem par Latvijas tiesu praksi šo KPL normu piemērošanā un par prokuratūras iestāžu pieņemtajiem lēmumiem par kriminālprocesu izbeigšanu laika posmā pirms un pēc 2009.gada, kad stājās spēkā precizējošie grozījumi KPL 14.pantā, konstatēja, ka atbildīgās iestādes KPL 14.pantu tieši piemēroja jau 2006.gadā, izbeidzot pārmērīgi ieilgušos kriminālprocesus vai samazinot piespriestos sodus.
69. Visbeidzot, arī 2013.gada 5.marta lēmumā lietā *Ķipēns pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzēja sūdzības par apcietinājuma un kriminālprocesa ilgumu, atzīstot, ka iesniedzējs nebija izmantojis KPL paredzētās tiesību aizsardzības iespējas. Proti, vērtējot apcietinājuma ilgumu, Tiesa uzsvēra, ka iesniedzējs nebija izmantojis KPL 281.pantā un 286.pantā paredzēto iespēju pārsūdzēt pieņemtos lēmumus par apcietinājuma pagarināšanu augstākas instances tiesā. Atsaucoties uz tās secinājumiem lietā *Dergačovs pret Latviju*, Tiesa atgādināja, ka nacionālās tiesas jautājumu par apcietinājuma termiņa pagarināšanu izskata, izmantojot Konvencijas 5.pantā paredzētajām garantijām atbilstošu metodoloģiju, un atzina, ka nekas iesniedzēja lietā neliecināja par nepieciešamību atkāpties no šiem secinājumiem. Savukārt attiecībā uz iesniedzēja sūdzību par pārmērīgu kriminālprocesa ilgumu, Tiesa atgādināja savus secinājumus lietā *Trūps pret Latviju*, proti, ka KPL 14.pantā, kā to ir piemērojušas nacionālās tiesas, ir izveidots kompensējošs tiesību aizsardzības mehānisms pārmērīga kriminālprocesa ilguma gadījumam, kurš iesniedzējam bija jāizmanto pirms vēršanās Tiesā.

70. No augšminētās Tiesas judikatūras Konvencijas 5. un 6.panta kontekstā izriet, ka, pirmkārt, pēdējo gadu laikā ir ievērojami uzlabojusies nacionālo tiesu izpratne par Konvencijas standartiem ar apcietinājuma piemērošanu un tā termiņa pagarināšanu saistītajos jautājumos, formālu pieeju arvien vairāk aizstājot ar motivētu izvērtējumu, ņemot vērā katras lietas individuālos apstākļus. Otrkārt, var pamatoti secināt, ka nacionālajā līmenī šobrīd gan teorijā, gan praksē pastāv efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis sūdzībām par pārmērīgu kriminālprocesa ilgumu. Taču attiecībā uz sūdzībām par pārmērīgu civilprocesa vai administratīvā procesa ilgumu šāds viennozīmīgs apgalvojums pagaidām nav iespējams, jo līdz šim Tiesa nevienu šādu sūdzību nav noraidījusi tādēļ, ka sūdzības iesniedzējs nav izmantojis Latvijā pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus.²⁹

Apstākļi brīvības atņemšanas vietās

71. Lielu spriedumu kategoriju pēdējos gados veido lietas, kurās Tiesa bija konstatējusi Konvencijas pārkāpumus saistībā ar apcietināto vai ieslodzīto personu sūdzībām par ar apcietinājumu vai soda izciešanu saistītiem jautājumiem, piemēram, apstākļiem, režīmu, satikšanās un korespondences ierobežošanu brīvības atņemšanas vietās. Vairumā šo lietu valdība izvirzīja argumentu, ka administratīvās tiesas ir uzskatāmas par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli šāda rakstura sūdzībām un ka tādēļ gadījumā, ja persona nav izmantojusi iespēju vērsties administratīvajās tiesās pirms vērsšanās Tiesā, persona nav izmantojusi Latvijā pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus. Vēl 2012.gadā Tiesa konsekventi noraidīja šo Latvijas valdības argumentu. Tā 2012.gada 28.februāra spriedumā lietā *Melnītis pret Latviju*, atbildot uz valdības argumentu, ka iesniedzējs nebija izsmēlis pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus, jo viņš nebija vērsies administratīvajās tiesās, kuras sūdzības pamatā esošo notikumu brīdī jau darbojās vairāk nekā gadu, Tiesa norādīja, ka līdz ar jauna tiesību aizsardzības līdzekļa ieviešanu pierādīšanas nasta par tā efektivitāti gulstas uz valdības-atbildētājas pleciem. Tā kā no zemāko instanču administratīvo tiesu lēmumiem varēja secināt, ka prakse attiecībā uz apcietināto personu tiesībām sūdzēties par apcietinājuma apstākļiem un saņemt par to kompensāciju 2005.-2006. gadā bija diezgan pretrunīga, Tiesas ieskatā nebija pietiekami pierādīts, ka iesniedzējam laika posmā pirms 2006.gada 15.jūnija vērsties administratīvajā tiesā, bija izredzes panākt sev vēlamu rezultātu. Tiesa šos secinājumus vēlreiz atkārtoja savā 2012.gada 11.septembra lēmumā lietā *Katajevs pret Latviju*, 2012.gada 27.novembra spriedumā lietā *Savičs pret Latviju* un 2012.gada 11.decembra spriedumā lietā *Timofejevi pret Latviju*. Arī lietā *Savičs pret Latviju* Tiesa norādīja, ka no attiecīgajā laika posmā pieejamajiem un valdības Tiesā iesniegtajiem administratīvo rajona tiesu nolēmumiem varēja secināt, ka prakse attiecībā uz ieslodzīto personu tiesībām sūdzēties par ieslodzījuma apstākļiem un saņemt par to kompensāciju 2005.gadā un 2006. gadā bija pretrunīga. Proti, tā kā nebija pietiekami skaidri jēdzienu „iestādes faktiskā rīcība” un „būtisks ierobežojums” piemērošanas kritēriji, Tiesa uzskatīja, ka nebija pietiekami pierādīts, ka iesniedzējam pastāvēja reāla iespēja vērsties administratīvajā tiesā. Pretējs piemērs gan ir Tiesas 2012.gada 18.decembra spriedums lietā *Čuprakovs pret Latviju*, kurā Tiesa atzina, ka ieslodzītās personas 2006.gadā varēja efektīvi sūdzēties administratīvajās tiesās par ieslodzījuma vietu darbinieku faktisko rīcību – sarakstes ar Tiesu kontroli Konvencijas 8.panta kontekstā. Rezultātā atbilstošā

²⁹ Padziļināts šī jautājuma apskats tiks iekļauts pārskatā par Pārštāvja darbu 2014.gadā, analizējot Tiesas 2014.gadā pasludinātos nolēmumus, tajā skaitā par tiesvedības ilgumu civillietās (piemēram, Tiesas spriedums lietā *Veiss pret Latviju*).

iesniedzēja sūdzība tika noraidīta nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanas dēļ.

72. Taču 2013.gadā Tiesas nostāja ir būtiski mainījusies arī attiecībā uz sūdzībām par apstākļiem brīvības atņemšanas vietās. Proti, 2013.gada 24.septembra lēmumā lietā *Ignats pret Latviju* Tiesa, pretēji tās secinājumiem augšminētajās lietās *Melnītis pret Latviju*, *Katajevs pret Latviju* un *Timofejevi pret Latviju*, atzina, ka administratīvās tiesas Latvijā ir uzskatāmas par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Tiesa atsaucās uz administratīvo tiesu praksi par ieslodzījuma un apcietinājuma apstākļiem laika posmā no 2005.gada 27.jūlija līdz 2006.gada 4.augustam, kas sakrita ar laiku, kurā iesniedzējs bija atradies apcietinājumā, un tāvad šis tiesību aizsardzības līdzeklis viņam apskatāmajā laika posmā bija pieejams. Tiesa arī īpaši uzteica administratīvo tiesu judikatūras kvalitatīvo attīstību, izskatot šādas kategorijas lietas kā sūdzības par iestāžu faktisko rīcību. Vērtējot sūdzību par Konvencijas 8.panta pārkāpumiem, Tiesa atsaucās uz saviem secinājumiem lietā *Čuprakovs pret Latviju* par to, ka administratīvās tiesas ir uzskatāmas par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli attiecībā uz sūdzībām par ieslodzījuma vietu administrācijas rīcību, atverot ieslodzītajiem nosūtīto korespondenci. 2013.gada 5.novembra lēmumā lietā *Iljins pret Latviju*, vērtējot iesniedzēja sūdzību par uzturēšanās apstākļiem cietuma disciplinārajā izolatorā, Tiesa atkārtoja jau lietā *Ignats pret Latviju* izdarītos secinājumus, ka Latvijas administratīvās tiesas ir uzskatāmas par efektīvu nacionālo tiesību aizsardzības līdzekli sūdzībām par apstākļiem brīvības atņemšanas vietās, un atzina, ka šajā lietā iesniedzējs nav izsmēlis visas iekšējās pārsūdzības iespējas, tādēļ viņa sūdzība ir noraidāma.
73. Tomēr 2013.gada 29.oktobrī pasludinātajā spriedumā lietā *D.F. pret Latviju* Tiesa nedaudz sašaurināja savus iepriekš paustos secinājumus, precizējot, ka attiecībā uz ieslodzīto personu sūdzībām par pārvešanu uz citu cietumu administratīvās tiesas tomēr nav uzskatāmas par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Tiesa izvērtēja administratīvo tiesu judikatūru apskatāmajā laika posmā (2005.-2007.gads), un secināja, ka tā nesniedza viennozīmīgu atbildi, vai iesniedzēja pieteikums administratīvajā rajona tiesā – ja tāds tiktu iesniegts – vispār tiktu atzīts par pieņemamu izskatīšanai administratīvā procesa kārtībā. Tiesa atzīmēja, ka tajā laikā administratīvo tiesu judikatūrā nepastāvēja vienprātība par to, vai ieslodzīto pārvešana vai atteikums pārvest uz citu cietumu bija vērtējams kā faktiskā rīcība, iestādes iekšējs lēmums vai pat kriminālprocesuāls lēmums, un tas, vai personas pieteikums tika pieņemts izskatīšanai, lielā mērā bija atkarīgs no tiesību aizskāruma smaguma.
74. Apkopojot jaunāko Tiesas judikatūru par apstākļiem brīvības atņemšanas vietās, var pamatoti secināt, ka šobrīd ir pierādīta administratīvo tiesu kā nacionālā tiesību aizsardzības līdzekļa par sūdzībām, kas saistītas ar apcietināto vai ieslodzīto personu sūdzībām par ar apcietinājumu vai soda izciešanu saistītiem jautājumiem, efektivitāte ne tikai teorijā, bet arī praksē. Tas savukārt nozīmē, ka personai ir pienākums izmantot šo mehānismu pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā. Tāpat Tiesas judikatūra šajā jomā nepārprotami atklāj Latvijas tiesu prakses būtisko ietekmi uz tiesvedību Tiesā, proti, tieši Latvijas tiesu nolēmumi ir veids, kas ļauj pierādīt jaunizveidota tiesību aizsardzības līdzekļa praktisko efektivitāti.

Satversmes tiesas kompetence

75. 2013.gadā ir turpinājusies attīstīties arī Tiesas judikatūrā jautājumā par Satversmes tiesu kā efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. 2010.gada 2.novembrī pieņemtajā lēmumā *Liepājnieks pret Latviju* Tiesa norādīja, ka Satversmes tiesa cita starpā vērtē individuālas sūdzības, kas iesniegtas, lai apstrīdētu tiesību normas konstitucionalitāti vai arī tās atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai. Individuāla konstitucionālā sūdzība var tikt iesniegta, ja indivīds uzskata, ka apstrīdētā tiesību norma aizskar Satversmē noteiktās tiesības. Tādējādi Tiesa secināja, ka individuāla konstitucionālā sūdzība nav uzskatāma par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, ja iespējamais pārkāpums ir tiesību normas, kas pēc būtības nav pretrunā konstitūcijai, nepareizas piemērošanas vai interpretācijas rezultāts, vai normas neesamība. Arī 2012.gada 27.novembrī pasludinātajā spriedumā lietā *Savičs pret Latviju* Tiesa atzīmēja, ka Satversmes tiesa neskata lietas par tiesību normu nepareizu (kļūdainu) interpretāciju un piemērošanu. Savukārt 2013.gada 22.janvāra spriedumā lietā *Mihailovs pret Latviju* Tiesa vēlreiz uzsvēra, ka Satversmes tiesa nevar aizpildīt iespējamus likuma robus. Visbeidzot, 2013. gada 16. jūlija spriedumā lietā *Nagla pret Latviju*, atsaucoties uz tās secinājumiem lietās *Liepājnieks pret Latviju*, *Savičs pret Latviju* un *Mihailovs pret Latviju*, Tiesa atkārtoti norādīja, ka Satversmes tiesa nebija kompetenta vērtēt tiesiskā regulējuma trūkumu vai lemt par normas piemērošanu vai iztulkošanu.
76. Tomēr nevēršanās ar individuālo konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā bija par pamatu tam, lai Tiesa ar 2013.gada 17.septembra lēmumu noraidītu lietu *Kronkalns pret Latviju*, un ar 2013.gada 17.decembra lēmumu – lietu *Latvijas Jauno Zemnieku Apvienība pret Latviju*. Pirmo no minētajām lietām Tiesa noraidīja, jo iesniedzējs nebija Satversmes tiesā apstrīdējis starpresoru līguma, kas paredzēja īpašu ārpusstiesas strīdu izskatīšanas kārtību. Savukārt lietā *Latvijas Jauno Zemnieku Apvienība pret Latviju* iesniedzēja organizācija nebija Satversmes tiesā apstrīdējusi Civilprocesa likumā noteikto regulējumu, kurš neparedzēja no valsts nodevas samaksas atbrīvot juridiskās personas.
77. No augšminētajiem Tiesas secinājumiem izriet, ka pašreizējā tiesiskā regulējuma un Satversmes tiesas prakses ietvaros Tiesa Satversmes tiesu uzskata par efektīvu nacionālo tiesību aizsardzības līdzekli salīdzinoši šaurā jomā, proti, tikai gadījumos, kad sūdzības Tiesā galvenais iemesls ir spēkā esošas tiesību normas iespējamā neatbilstība Konvencijai vai Satversmei.

Žurnālistu informācijas avotu aizsardzība

78. 2013.gadā Tiesai lietās *Dreiblats pret Latviju* un *Nagla pret Latviju* bija arī iespēja izteikties par žurnālistu tiesību uz vārda brīvību iespējamo ierobežošanu. Pirmā lieta ar 2013.gada 4.jūnija lēmumu tika noraidīta kā nepieņemama tālākai izskatīšanai pēc būtības, savukārt otrajā lietā Tiesa 2013.gada 16.jūlija spriedumā konstatēja Konvencijas 10.panta pārkāpumu.
79. Lietā *Dreiblats pret Latviju* žurnālists bija atteicies pildīt izmeklēšanas tiesneša lēmumu, kas viņam uzlika pienākums norādīt savu informācijas avotu (KPL 154.pants). Rezultātā pret žurnālistu tika uzsākts kriminālprocess par KL 296.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – tiesas nolēmuma nepildīšana. Pirmās un otrās instances tiesas atzina iesniedzēju par vainīgu, piespriežot viņam naudassodu, bet Augstākās tiesas

Senāts tiesvedību izbeidza, pamatojoties uz to, ka lietā nebija nozieguma sastāva. Proti, Senāta ieskatā KL 296.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu varēja izdarīt tikai speciālais subjekts. Tiesa norādīja, ka pēc Senāta nolēmuma pieņemšanas izmeklēšanas tiesneša lēmums vairs nekādā veidā nevarēja skart iesniedzēju. Turklāt kriminālprocesa izbeigšana deva iesniedzējam tiesības pieprasīt kompensāciju, tiesības, kuras iesniedzējs nebija izmantojis.

80. Savukārt lietā *Nagla pret Latviju* Tiesa atzina, ka ir notikusi nesamērīga iejaukšanās žurnālista tiesībās uz vārda brīvību un žurnālista informācijas avota aizsardzībā, kas notika žurnālista dzīvesvietā veiktās kratīšanas un izņemšanas rezultātā. Atzīstot, ka Latvijas tiesiskais regulējums atbilda Konvencijas prasībām, Tiesa tomēr konstatēja divas problēmas, kuru kopums veidoja Konvencijas 10.panta pārkāpumu. Pirmkārt, Tiesa nebija pārliecināta, ka pastāvēja „neatliekams gadījums” KPL 180.panta trešās daļas izpratnē, kas ļautu piemērot procedūru, proti, kratīšanu veikt tikai ar procesa virzītāja lēmumu, nevis izmeklēšanas vai tiesneša lēmumu. Tādēļ kratīšanai sniegto pamatojumu Tiesa neuzskatīja par pietiekamu, lai pierādītu „neatliekamu sabiedrības vajadzību” Konvencijas 10.panta izpratnē. Otrkārt, Tiesas ieskatā jau pēc kratīšanas notikušī tiesas kontrole nepienācīgi izvērtēja to, vai ir sasniegts līdzsvars starp, no vienas puses, sabiedrības interesēm nodrošināt pierādījumus krimināllietā un žurnālista tiesībām uz vārda brīvību no otras puses.
81. Tiesas secinājumi augšminētajās lietās norāda uz trūkumiem žurnālista tiesību uz vārda brīvību un tiesību aizsargāt savu informācijas avotu nodrošināšanā praksē. Proti, Tiesas secinājumi neatklāj acīmredzamas sistēmiska rakstura problēmas vai trūkumus Latvijā spēkā esošajā normatīvajā regulējumā, bet drīzāk norāda uz problēmām ar tā piemērošanu praksē un liek izvērtēt, vai Latvijā amatpersonām ir pietiekamas zināšanas un izpratne par to, kādi ir žurnālista vārda brīvības, ieskaitot žurnālista informācijas avota, aizsardzības standarti un kādi kritēriji jāvērtē, lemjot par šo brīvību iespējamām ierobežojumiem, piemēram, lemjot par kratīšanu žurnālista dzīves vai darba vietā. Tiesas ieskatā kratīšana žurnālista dzīvesvietā, kuras rezultātā var tikt atklāti vairāki žurnālista informācijas avoti, ir uzskatāma par radikālu līdzekli, ja to salīdzina ar tiesas lēmumu uzdot žurnālistam atklāt konkrētas informācijas avotu, īpaši tad, ja lēmums par kratīšanas izdarīšanu ir formulēts ļoti vispārīgi. Tādēļ šāda kratīšana būtu pieļaujama tikai ļoti retos izņēmuma gadījumos, un atbildīgajām amatpersonām ir rūpīgi jāapsver alternatīvi un žurnālista tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi.

- teksta beigas -